

Universiteit
Leiden

The Netherlands

De kracht en onmacht van verbonden zijn. Objecten, globalisering en het ontstaan van de Romeinse wereld

Versluys, M.J.

Citation

Versluys, M. J. (2017). *De kracht en onmacht van verbonden zijn. Objecten, globalisering en het ontstaan van de Romeinse wereld*. Leiden: Universiteit Leiden. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/64323>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/64323>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Prof.dr. M.J. Versluys

**De kracht en onmacht van verbonden zijn.
Objecten, globalisering en het ontstaan
van de Romeinse wereld.**

**Universiteit
Leiden**

Bij ons leer je de wereld kennen

De kracht en onmacht van verbonden zijn.
Objecten, globalisering en het ontstaan
van de Romeinse wereld.

Oratie uitgesproken door

Prof. dr. M.J. Versluys

bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar in de
Klassieke en Mediterrane Archeologie
aan de Universiteit Leiden
op vrijdag 29 september 2017.

Universiteit
Leiden

Mevrouw de Rector Magnificus, leden van het Bestuur van de Faculteit der Archeologie, coördinatoren van het Profileringsgebied Global Interactions, mijne heren directeurs van het Koninklijk Nederlands Instituut te Rome en het Nederlands Instituut Istanbul, waarde collega's, geachte toehoorders,

Marcellus en de dingen

Marcus Claudius Marcellus was een belangrijk man. In de 3^e eeuw vóór het begin van onze jaartelling werd hij maar liefst vijf keer gekozen tot consul van de Romeinse Republiek. Hij was tevens, hoe kan het ook anders, een geharde en succesrijke Romeinse soldaat en generaal. In die hoedanigheid leverde Marcellus een bepalende bijdrage aan het succes van het Romeinse imperialisme; het imperialisme van de Romeinse legioenen dat u allemaal zo goed kent van stripverhalen, romans, televisieseries en Hollywoodfilms omdat het onderdeel uitmaakt van ons collectieve geheugen. Wie aan Rome denkt, denkt aan imperialisme en *triumphus*; en wie aan imperialisme denkt of doet kan niet anders dan zich verhouden tot Rome. Dat is een interessante vorm van verbonden zijn, *entanglement*, waarover we vanmiddag nog komen te spreken.

In 222 vóór Christus boekte Marcellus een cruciale overwinning op een alliantie van wat wij gewoon zijn “Keltische stammen” te noemen. Hij versloeg de Keltische leider in een bloedstollend één-op-één gevecht en ontnam hem niet het alleen het leven maar ook zijn schitterende wapenrusting. Zo iets prachtigs als deze uitrusting hadden de Romeinen nog nooit gezien. De Keltische objecten werden beschouwd als de voornaamste trofee van de hele strijd, meegevoerd naar Rome en gewijd aan Jupiter - een gebeurtenis die de Romeinse geschiedenisboeken inging onder de naam *spolia opima* (“schitterende buit”) en al snel tot collectieve herinnering werd.

We hebben hier te maken met een belangrijke gebeurtenis die we niet simpelweg mogen afdoen met het woorden “krijgsroem” en “overwinningsbuit”; hoewel dat natuurlijk juist *wel* de inherent imperialistische *framing* is van de verschillende

Romeinse auteurs die ons over de *spolia opima* vertellen. Er is echter veel meer aan de hand. We hebben te maken met een Keltisch object dat kennelijk een grote aantrekkingskracht uitoefent op de Romeinen en dat daarom op rituele wijze wordt toegevoegd aan wat je het Romeinse *object-scape* zou kunnen noemen.

Hoewel ik die term zelf heb bedacht en inmiddels weet dat mijn formuleringen en neologismen niet *altijd* leiden tot meer conceptuele helderheid, hoeft u van het begrip *object-scape* niet te schrikken. Als mensen worden we immers omringd door objecten die ons doen en laten in zekere mate sturen, net als dat, bijvoorbeeld, met onze natuurlijke leefomgeving het geval is. In het geval van die natuurlijke leefomgeving spreken we over *landschap* - en we zijn ons allemaal bewust van de invloed die het landschap uitoefent op de mens en de ontwikkeling van samenlevingen en culturen. Tegelijkertijd echter is het landschap waarin we leven, zeker in Nederland, in veel opzichten een menselijk artefact.

Die wederkerigheid is interessant en je zou kunnen zeggen dat landschap en menselijk handelen elkaar constitueren. Op dezelfde manier zou je inzake het voorhanden zijnde repertoire aan objecten en de manier waarop mensen en dingen elkaar mogelijk maken dus heel goed over *object-scape* kunnen spreken.

Maar eerst terug naar Marcellus en *de rol van objecten bij culturele innovatie*, want dat is, denk ik, wat er hier aan de hand is. Met het verslaan van de Kelten in Noord Italië was het niet gedaan voor de Romeinen en al snel brak er, niet voor de eerste keer, een grote oorlog met Carthago uit, de zogenaamde Tweede Punische oorlog; een oorlog die u kent van Hannibal en zijn olifanten. Carthago, gelegen op de kust van Noord-Afrika en oorspronkelijk gesticht door kooplieden uit Phoenicië, was in die periode een van de belangrijkste centra van de Midderrandse wereld. De Carthagers waren lange tijd heer en meester op de Middellandse Zee en juist dat bracht hen in botsing met het Romeins imperialisme. Vanaf 214 vóór Christus be-

legerde Marcellus de stad Syracuse op Sicilië, die de zijde van de Carthagers had gekozen, en het kostte hem maar liefst twee jaar om deze strategische plaats te veroveren. Maar niet alleen in militair opzicht is de val van Syracuse in 212 een bepalend moment in de geschiedenis van Rome; hij is dat ook in termen van innovatie door objecten.

Syracuse was een belangrijke hellenistische stad en een welvaarend, zeer goed verbonden cosmopolitisch knooppunt in de Middellandse Zee. De stad stond dus vol met allerhande objecten afkomstig uit en refererend aan een veel grotere wereld - en, heel belangrijk, aan de *geschiedenis* van wat in die tijd zelf werd aangeduid als de *oikumene* ("de hele bewoonde wereld"). Dit was een wereld die zich uitstreckte van de Atlantische Oceaan tot de Oxus, een wereld waar men al vanaf de (late) Bronstijd almaar intensiever met elkaar verbonden was geraakt; een wereld waarin culturen intensief reflecteerden op de betekenis van Zelf en Ander; een wereld die je heel goed geglobaliseerd kunt noemen.

De *object-scape* van Syracuse oefende een immense aantrekkingskracht uit op de Romeinen en Marcellus gaf de opdracht een groot aantal beelden, reliëfs, schilderijen, vaatwerk en andere objecten naar Rome te brengen. Natuurlijk was dit "overwinningsbuit", maar dat er veel meer aan de hand is maken in dit geval ook de Romeinse bronnen zelf goed duidelijk. Wat is namelijk het geval? Zodra de hellenistische objecten uit Syracuse zijn aangekomen in Rome en toegevoegd zijn aan de Romeinse *object-scape*, door middel van een wijding in tempels of het verfraaien van huizen en openbare ruimten, beginnen er in Rome allerlei dingen te veranderen: *Rome wordt hellenistisch*. Dat is natuurlijk niet direct duidelijk; Rome verandert niet van de ene op de andere dag, maar de generatie die volgt op die van Marcellus, en vele generaties erna, zullen de intrede van de objecten uit Syracuse aanwijzen als een kantelpunt in de Romeinse geschiedenis.

Innoverende objecten en *unintended consequences*

Om dat beter te begrijpen is het nuttig om de hellenistische

voorbeelden te vergelijken met innoverende objecten, *innovating objects*, uit onze eigen tijd, zoals bijvoorbeeld de mobiele telefoon. Want wat waren wij naïef toen we mobiele telefoons toevoegden aan ons *object-scape*. Wij dachten dat het een apparaat was waarmee je onderweg zou kunnen bellen maar met de ontwikkeling van de *smartphone* bleek niets minder waar. Ik moet onze kinderen er zelfs regelmatig aan herinneren dat je met dat glanzende scherm dat nooit van hun zijde wijkt, hun *extended mind*, het meest waardevolle van de vele duizenden objecten die hen dagelijks omringen, ook kunt bellen.

Objecten doen doorgaans meer, veel meer dan hun menselijke makers oorspronkelijk voor ogen hadden. De *smartphone* heeft onze levens ingrijpend veranderd door continue bereikbaarheid mogelijk te maken als ook een continue beschikbaarheid van alle informatie op het internet te bieden. Dat leek eerst vooral fantastisch maar zo langzamerhand beginnen we ook de negatieve gevolgen van deze mogelijkheden, *affordances* zoals ze in de literatuur ook wel genoemd worden, aan lijf en geest te ondervinden. Want wie heeft er geen zere schouders en vingers van het tikken; wie concentreert zich nog werkelijk op één ding tegelijkertijd; wie is nog in staat de tijd werkelijk te stillen? Daar had u bij de aanschaf van uw prachtig uitzijnde *iphone* natuurlijk geen moment aan gedacht; en de makers ervan trouwens ook niet.

Precies zo was het met de objecten uit Syracuse. Ook deze hadden een impact op de Romeinse samenleving die hun makers, of Marcellus, nooit hadden kunnen voorzien. Deze *repercussions*, die we dus het best kunnen kenschetsen als *unintended consequences*, waren praktisch van aard - zo zou de beschikbaarheid en populariteit van beelden en beeldengroepen zowel de functie als de architectuur van de Romeinse openbare ruimte diepgaand veranderen - maar zeker ook mentaal van karakter. Rome had nu plots een enorme hoeveelheid hellenistische Ander én een indrukwekkende selectie wereldgeschiedenis binnen de stadsmuren - en, staat u mij toe het nogmaals te benadrukken, als objecten uit den vreemde, en dat kan zowel

in chronologische als geografische zin begrepen worden, hun opwachting maken is er voor ons mensen vaak geen ontkomen aan; *we moeten dan met de dingen aan de gang*. Het Rijksmuseum van Oudheden hier aan de overkant van het Rapenburg vormt een mooie illustratie van die stelling.

Het jonge, zich nog ontwikkelende Romeinse rijk zag zich door de aanwezigheid van zoveel Mediterrane Ander en zoveel Oudheid geconfronteerd met een gebrek aan een passend eigen verleden; een gebrek aan een overtuigend narratief dat paste bij een wereldmacht in wording; een gebrek aan wat je een eigen identiteit zou kunnen noemen.

Het Romeinse wonder

De oplossing die de Romeinen ontwikkelden om dit immense probleem van legitimatie en identiteit vorm te geven was even briljant als innovatief en moet worden gezien als een van de belangrijkste stappen in het ontstaan en het succes van het *Imperium Romanum*. Om een antwoord te formuleren op de kernvragen waarvoor iedere samenleving zich gesteld ziet - “Wie zijn wij eigenlijk? Wat doen wij hier? Waar stevenen wij op af?” - gebruikten de Romeinen dezelfde Ander die hen tot het stellen van die vragen had aangezet. Op deze manier zou het vreemde eigen, en Zelf Ander worden.

Dit was, u begrijpt dat onmiddellijk, een buitengewoon risicovolle strategie omdat hij was gestoeld om een haast maximale culturele openheid en permeabiliteit. Dat is over het algemeen niet iets waar samenlevingen goed mee om kunnen gaan, zoals u heden ten dage weer iedere dag op uw telefoon kunt lezen. Of misschien moeten we dit anders zien en zeggen dat het overgeleverd zijn aan de Ander, dat wat van buiten komt - vaak het globale - altijd gecorrigeerd moet worden door wat je een *narratief van het Zelf* zou kunnen noemen - het lokale. *Als narratieve constructie*, en ik benadruk dat, *als fictie* is dit narratief van het Zelf buitengewoon belangrijk voor de balans binnen een samenleving. Mensen hebben immers behoefte aan een vorm van lokale identiteit - of we dat nu leuk vinden of niet. Dat is precies wat koningin Máxima over het hoofd had

gezien toen ze zei dat “*de Nederlandse identiteit*” niet bestond. Ze had het grootste gelijk van de wereld natuurlijk, het is een open deur dat onveranderlijke, vastomlijnde en singuliere identiteiten niet bestaan. Maar juist als staatshoofd werd ze door velen geacht het narratief van het Zelf in stand te houden in plaats van de waarheid te spreken. Laten we zeggen dat althans in dat opzicht, het in stand houden en produceren van fictie, de Leidse historicus Baudet nuttig werk voor de samenleving verricht in Den Haag.

De Romeinen hadden vergelijkbare problemen - en oplossingen. Juist omdat ze op een ongekende schaal aan het globaliseren waren geslagen, en daardoor geglobaliseerd werden, hadden ze een enorme behoefte aan een narratief over het Zelf. Een heel groot deel van de Romeinse literatuur gaat over de vragen “Wie zijn wij eigenlijk? Wat doen wij hier? Waar stevenen wij op af?” Deze ontwikkeling zou culmineren in de *Aeneïs* van Vergilius geschreven tussen 30 en 20 voor Christus; met dat werk hadden de Romeinen, twee eeuwen na de *spolia opima* van Marcellus, eindelijk hun eigen Oude én Nieuwe Testament. Ook in veel bredere zin is het Augustus, de eerste Romeinse keizer, die een einde maakt aan een twee eeuwen durend *discours* over Zelf en Ander en die de definitie van ‘wat-Romeins-nu-eigenlijk-is’ bepaalt, overigens ook in termen van materiële cultuur. De vak traditie is gewoon te spreken over *the Augustan cultural revolution* maar ik denk dat we dit welhaast ultieme voorbeeld van de verankering van hellenistische innovatie beter kunnen kenschetsen als *the Augustan cultural canonisation*. Heel origineel was Augustus daarbij overigens niet - een vergelijkbaar project als dat van Antiochos I van Kommagene was door zijn kosmopolitische ambities in feite veel gedurfter en innovatiever - maar wel heel doeltreffend. De elementen die Augustus verankerde zijn allemaal ontstaan en ontwikkeld, uitprobeerde zou je misschien zelfs kunnen zeggen, in die geweldig spannende en formatieve twee eeuwen van Syracuse tot Actium. Om het ontstaan en het succes van de Romeinse wereld beter te begrijpen zullen we dat experiment dus nader moeten beschouwen.

***Oikumene* > appropriatie > transformatie**

Het eerste dat daarbij opvalt is de mate waarin en de intensiteit waarmee de Romeinen zich elementen van buiten toe-eigenden om hun eigen identiteit vorm te geven. Die mate en intensiteit zijn verbazingwekkend groot, zelfs als we uitgaan van het antropologische gegeven dat *alle* samenlevingen en culturen ontstaan door het overnemen en bij elkaar voegen van heterogene elementen van elders.

Ze richten zich daarbij nadrukkelijk op wat wij nu Grieks noemen, maar dat is een hele generieke en on-precieze term die bovendien een hoop verwarrende bagage met zich meedraagt. Zo hebben generaties geleerden gedacht dat het de inherente superioriteit van de Griekse cultuur was die er voor zorgde dat Rome Grieks werd en dat wij nu spreken over de Grieks-Romeinse beschaving. Maar de werkelijkheid is heel anders.

6

Ten eerste maakten de Romeinen keuzen uit het *gehele* repertoire van de hellenistische *oikumene*. Niet voor niets is het eerste object waarover ik vanmiddag sprak een Keltische wapenrusting; Keltische tradities hebben een belangrijke rol gespeeld bij de innovatie van de Romeinse wapentechnologie en dus het succes van het Romeinse imperialisme. Voor de introductie van nieuwe landbouwmethoden werden handboeken uit Cartago vertaald; op het gebied van religie, filosofie maar ook wat betreft allerlei industriële vernieuwingen, zoals glasblazen, was Alexandrië in Egypte maatgevend; voor wat betreft de zelfpresentatie van de elite zetten de vorstendommen in *Asia Minor* en de Levant de toon; gewilde luxegoederen als linnen kwamen uit centraal Azië; enzovoort; enzovoort.

Ten tweede is het belangrijk te beseffen dat de keuzen die de Romeinen maakten zeer gerichte keuzen waren; we hebben te maken met appropriatie, toe-eigening die onderdeel uitmaakte van een proces van transformatie. In die transformatie raakten de Romeinen buitengewoon bedreven en maakten zij radicale keuzen die pas later buitengewoon innovatief en succesvol zouden blijken. Een voorbeeld hiervan is de selectieve vertaling van specifieke onderdelen van de Griekse literaire canon

met de bedoeling op die leest een *Romeinse* canon te schoeien. Zoiets krankzinnigs had tot die tijd geen enkele grootmacht zich in het hoofd gehaald. In een recent, briljant boek heeft Harvard hoogleraar Denis Feeney laten zien dat de Romeinen hierbij geenszins *lost in translation* waren - en dit geldt zeker ook in algemene zin.

“*Het overwonnen Griekenland overwon zijn drieste overwinnaar en bracht cultuur naar het boerse Latium*” dichtte Horatius zo rond 20 voor Christus. Generaties van oudheidkundigen hebben het graag willen geloven maar we hebben gezien dat deze uitspraak in alle opzichten onwaar is, zoals Horatius zelf overigens maar al te goed wist: Rome was geen passief slachtoffer van globalisering maar een innovatieve transformatiemachine die bovendien gebruik maakte van invloeden uit de hele *oikumene*, niet alleen Griekenland.

Overstroomd door vreemde objecten: *the artefact boom*

De rol die objecten daarbij spelen is opmerkelijk en verdient veel meer aandacht. Wat ik u beschreven heb inzake Marcellus en al zijn *spolia opima* was namelijk slechts een zeer bescheiden begin. In de twee eeuwen erop volgend zal Rome letterlijk worden overspoeld door objecten van elders. We hebben te maken met een heuse *artefact boom* die vergelijkbaar is met ontwikkelingen in onze eigen tijd. Rome was het eerste *Empire of Things*.

Als in 167 vóór Christus de Romeinse generaal Aemilius Paulus terugkeert van overwinningen in Macedonië en Epirus krijgt hij de eer van een driedaagse triomf waarbij de hele stad uitloopt. Op de eerste dag worden 250, sommige bronnen spreken zelfs over 500 karren met beelden, schilderijen en allerlei andere objecten door de straten van Rome gevoerd. Op dag twee een even groot aantal wagens met de buitgemaakte wapens en andere kostbare voorwerpen van metaal. Op dag drie de krijgsgevangenen. Gebeurtenissen als deze waren bijzonder, maar zeker niet zeldzaam. De successen van het Romeinse imperialisme zorgden voor een groot aantal triomftochten - en een continue influx van vreemde objecten in Rome. In 61 vóór

Christus, bij de triomf van Pompeius de Grote, horen we over 75 miljoen drachmen *in cash* - stelt u zich de economische repercussies van een dergelijk bedrag voor - en dezelfde grote aantallen aan objecten, waaronder kabinetten vol met vazen gemaakt van goud en edelsteen. Ook zou dit de eerste keer zijn dat Rome vaatwerk van agaat en andere tot dan toe onbekende materialen zag. De meeste van dergelijke voorwerpen gingen al snel onderdeel uitmaken van de Romeinse *object-scape*; werden populair, nagevolgd en daarmee ... Romeins.

De triomf kunnen we daarom wellicht beschouwen, naast al het andere dat het natuurlijk ook is, als een ritueel om de kracht van vreemde objecten - dat wat van buiten komt en daardoor potentieel gevaarlijk is - onschadelijk te maken ten-einde zich deze vervolgens te kunnen toe-eigenen.

Als sluitstuk van deze ontwikkeling, van de tsunami aan vreemde objecten die Rome overspoelt in de late Republiek, moeten we de obelisk zien die Augustus, op een speciaal daartoe vervaardigd schip, vanuit het land van de Nijl naar Rome laat transporteren. Dit was nu *werkelijk* het meest bijzondere en prestigieuze object dat de *oikumene* te bieden had. Het massieve stuk graniet uit Heliopolis, uitgehakt in de 13^e eeuw voor Christus, bood Augustus kennelijk ultieme *affordances*: deze *Egyptische* steen zou *het* symbool voor de alleenheerser van een *Romeins* wereldrijk worden.

De obelisk, die u vandaag de dag nog steeds in Rome kunt bewonderen, op *Piazza del Popolo*, heel toepasselijk op weg van de stad naar het *Istituto Olandese*, is dus veel meer dan imperialistische overwinningssbuit alleen.

De obelisk toont u de ervaring en innovatiekracht van wat ik eerder kenschetste als de Romeinse transformatiemachine. Een eeuwenoude Egyptische steen met associaties van absolute tisme wordt omgevormd tot een nieuw symbool van Rome en een keizer die zich presenteert als *primus inter pares*. Deze *Umwertung* is zelfs zo succesvol dat als vele eeuwen later de Pausen zich willen affichereren als nieuwe Romeinse keizers er voor hen geen beter symbool denkbaar is dan ... de obelisk. Egyptische

associaties blijven overigens bij al deze hernemingen een rol spelen, geweld of ongewild - maar dat is een ander verhaal. De obelisk uit Heliopolis laat prachtig zien wat Romeins imperialisme in de kern dus *ook* is: het in toenemende mate overgeleverd worden aan elementen van buiten en deze door middel van creatieve transformatie gebruiken als motor voor innovatie. Het is eveneens een prachtig voorbeeld van de wederkerigheid tussen mens en object, van hoe dingen en menselijk handelen elkaar constitueren: na de toevoeging van de obelisk aan het Romeinse *object-scape* ontwikkelt het object zich tot een van *de* symbolen van de eeuwige stad: inmiddels is Rome ondenkbaar zonder obelisk.

Waarom objecten? Waarom globalisering?

De kernbegrippen van mijn visie op hoe het ontstaan van de Romeinse wereld beter te begrijpen - objecten en globalisering - heb ik in mijn betoog toegelicht en geadstrueerd. Ik heb dat gedaan op tamelijk impliciete wijze, bijvoorbeeld door u te verleiden met het begrip *object-scape* en door de Romeinse triomf te beschrijven als een ritueel waarin de *agency* van exotische objecten onschadelijk werd gemaakt. Ik heb dat ook gedaan door te benadrukken dat alles wat Rome doet in termen van 'verbonden zijn' en transformatie begrepen moet worden in de globale context van Eurazië - *beyond Greece*, zelfs *beyond Egypt*, en met nadrukkelijk inbegrip van de Keltische wereld, Afrika en Centraal Azië.

Als afsluiting van het eerste deel mijn oratie wil ik beide concepten kort expliciteren en ze koppelen aan het overkoepelende thema dat ons hier vanmiddag samenbrengt: de kracht en onmacht van verbonden zijn.

Eerst dan toch de dingen, want hoe makkelijk worden zij door ons mensen veronachtzaamd! Heeft u enig idee hoeveel dingen, objecten, er noodzakelijk zijn geweest om u vanaf het moment van opstaan, hedenmorgen, naar dit Academieggebouw te brengen? En hoeveel objecten noodzakelijk zijn om dit samenzijn mogelijk te maken?

Wij zijn in de wereld door en met de dingen, *lost in things* mischien zelfs wel, en doen er dus goed aan onze relatie tot hen en hun invloed op ons onderdeel te maken van onze analyse van samenlevingen in verleden én heden. Objecten zijn meer dan passieve betekenisdragers van menselijke intenties; meer dan een afspiegeling van menselijk gedrag. Objecten, we hebben het gezien, maken namelijk vaak veel meer mogelijk dan hun uitvinders konden uitvinden. Minder anthropocentrisch zijn in ons begrip van de wereldgeschiedenis en objecten bestuderen als *actanten* die daarbinnen een eigen rol spelen zal ons in staat stellen heel andersoortige cultuurgeschiedenissen te schrijven.

Een dergelijke benadering, laat ik dat direct benadrukken, is natuurlijk niet bedoeld om ons weg te leiden van de mens of het menselijke - hoe zou zoiets denkbaar zijn. Een dergelijke benadering zal ons echter anders laten nadenken over de relaties tussen mensen en de dingen die hen omringen - en daarmee een heel belangrijk en veronachtzaamd perspectief toevoegen aan hoe culturen functioneren en zich ontwikkelen. Om dat mogelijk te maken moeten we onze behoefte de dingen altijd maar direct een naam te geven wat proberen te beteugelen. Archeologen zijn vaak makkelijk met namen en spreken routineus over Romeinse *terra sigillata*, een Grieks standbeeld, een Egyptische obelisk, Keltische wapenrusting, enzovoort, alsof dat de belangrijkste kwaliteit van die dingen zou zijn. Ook ik heb me vanmiddag daartoe laten verleiden.

Echter, door het geven van een naam tillen we een object op, zou je kunnen zeggen, uit het voortrazen van de tijd en voorzien we het van een enkelvoudige identiteit. En daar zit hem nu precies het probleem, want om objecten te begrijpen moeten we niet denken in termen van identiteit maar, zoals we gezien hebben, in termen van *affordances* en *unintended consequences*. Een object heeft niet zozeer betekenis maar veeleer mogelijkheden. We moeten objecten dus niet *betekenen*, maar hun wisselwerking met mensen en ander dingen gedurende het voortrazen van de tijd proberen te beschrijven en te begrijpen.

Dat brengt mij bij het tweede centrale concept: globalisering. Gezien de onoverzichtelijkheid van het bestaan en de geschiedenis kan een beetje structuur natuurlijk geen kwaad. Echter, de categorieën die we hanteren om culturen, culturele transformatie en cultuurcontact te duiden zijn ons zo langzamerhand behoorlijk in de weg gaan zitten. Vroeger geloofden we in het bestaan van min of meer afgrensbare culturele eenheden. We noemden die eenheden *volken* en meenden ze van elkaar te kunnen onderscheiden door een verschillende taal of een verschillende vorm van materiële cultuur. Als wetenschapper specialiseerde je jezelf, doorgaans aan de hand van de taal als het onderscheidende element, in één van deze culturen. Prachtig overzichtelijke geschiedenissen werden op deze manier geconstrueerd - in feite vaak gebaseerd op de grenzen van de natie-staat - waarin je de Franse geschiedenis kon bestuderen zonder je op Duitsland te richten; Italiaanse Renaissance kunst kon analyseren zonder te kijken wat er benoorden de Alpen gebeurde en waarin de Griekse Oudheid kon bestaan in een vacuüm van *splendid isolation* zonder iets te maken te hebben met contemporaine ontwikkelingen in Egypte en het Nabije Oosten. De afgelopen decennia is wederom vastgesteld dat zulke "nationale" geschiedenissen geen recht doen aan een veel complexere werkelijkheid omdat ze de mate van connectiviteit in het verleden stelselmatig onderschatten. Hoe kan het ook eigenlijk anders - zeggen we nu.

Die connectiviteit, die immense verbondenheid en het bijbehorende krimpen, letterlijk of figuurlijk, van tijd en ruimte gaat veel verder terug dan we vaak geneigd zijn te denken. Je kunt misschien zelfs wel zeggen dat vanaf het moment dat de mens begon met zijn verovering van de aarde het lokale altijd ook een globale component had. Of misschien vormen processen als neolithisering of staatsvorming die overgang en de bewustwording ervan. Hoe dit ook zij, het was geen ontwikkeling van almaar toenemende convergentie die, via Columbus, noodzakelijkerwijs zou leiden tot moderniteit en onze 21^e eeuw; in tegendeel.

Je kunt globalisering beter zien als een relatief concept. Connectiviteit was er altijd maar in sommige perioden neemt deze zulke intense vormen aan en wordt dan zo bepalend dat we beter spreken over globalisering om duidelijk te krijgen wat er aan de hand is met de verhouding tussen het lokale en het globale. Het ontstaan van de Romeinse wereld was zo'n periode waarin denken in culturele containers als *Romeins* versus *Keltisch* versus *Grieks* versus *Egyptisch* enzovoort niet voldoet. De wereld die wij Romeins noemen is namelijk alles tegelijkertijd. Als we geïnteresseerd zijn in de vraag *how it all connects*, en dat zouden we juist in deze levensfase van ons vak moeten zijn, moeten we de intense verwevenheid tussen lokaal en globaal als *uitgangspunt* nemen van ons onderzoek en dus denken en analyseren in termen van globalisering. Het stelt ons in staat "buiten de lijntjes te kleuren", omdat grenzen, culturen en imperia er plots veel minder toe doen.

En als u denkt dat Globalisering een anachronisme is, dan moet u toch echt beter uw Polybius lezen, die in zijn wereldgeschiedenis, geschreven rond 170 voor Christus, het volgende concludeert over de periode na de 2e Punische oorlog (Historiën 1.3):

“Maar van die tijd af is de geschiedenis in zekere zin één organisch geheel. De gebeurtenissen in Italië en Noord Afrika zijn vervlochten met die in Azië en Griekenland en alles ontwikkelt zich in onderling verband (-).”

Als we nu een laatste keer terugdenken aan Marcellus, die sneuvelde in 208 vóór Christus, net voor de *Wende* die Polybius beschrijft, zult u begrijpen waarom we juist ook objecten nodig hebben om het ontstaan van de Romeinse wereld als vorm van globalisering te begrijpen. Objecten zijn ware globetrotters in deze periode en werden door de Romeinen zelf gezien als *actanten* in een proces van culturele innovatie. De Romeinen werden overspoeld door artefacten uit den vreemde waardoor hun hele *object-scape* ingrijpend veranderde, met grote praktische én mentale gevolgen. Nu nog aan ons om het 'verbonden

zijn' van de Romeinen en hun veranderend *object-scape* ook eindelijk op die manier te gaan beschrijven en begrijpen.

De kracht en onmacht van verbonden zijn

Objecten en globalisering tonen zowel de kracht als de onmacht van verbonden zijn. Ik heb de Romeinse omgang met dit *Dioskuren*-paar voornamelijk beschreven als kracht, maar dat komt omdat we vanmiddag geïnteresseerd waren in de *longue durée*, in het ontstaan van de Romeinse wereld als vorm van culturele innovatie. In de tijd zelf zal die kracht vaak als onmacht zijn gevoeld. Net zoals we in Nederland, in deze 21e eeuw, de globalisering waar we *van* en *uit* bestaan beschouwen als een kwaad dat over ons wordt uitgestort. En net zoals we een dagelijkse strijd voeren met alle *unintended consequences* van de 3.000 tot 5.000 objecten die ieder individu inmiddels omringen.

Verbonden zijn is onoverkomelijk en lijkt evolutionair gezien veruit de te prefereren optie. Laten we ons er dus zonder al te veel angst in oefenen en moed putten uit de Romeinse casus die ik u, met de kennis van nu, heb gepresenteerd. Dat geldt ook voor twee andere vormen van verbondenheid die ik hier tot besluit kort wil noemen.

Ten eerste de verbondenheid van wat wij gewoon zijn als verschillende wetenschapsgebieden of verschillende tradities te beschouwen. Ik hoop dat uit mijn oratie duidelijk is geworden dat interdisciplinariteit de methodologische kern van mijn werk vormt en ik me evenzeer thuis voel in de Sociale Wetenschappen als in de Geesteswetenschappen; een ware archeoloog dient immers beiden in zich te verenigen. Zoals Chicago collega Ian Morris het uitdrukt: *'Archaeology is Cultural History or it is nothing'*.

Die ware archeoloog is daarbij ook nog eens bèta wetenschapper wat mij betreft. Ik heb u over dat aspect van mijn werk te weinig kunnen vertellen vanmiddag, maar dat ik de ene dag bezig kan zijn met *handheld XRF spectrometry* en de andere dag met Horatius is wat mijn vak zo boeiend en belangrijk maakt. Archeologie is als weinig andere disciplines in staat een

geïntegreerd, *alpha-bèta-gamma* perspectief te bieden om de ontwikkeling van samenlevingen en culturen beter te begrijpen. De Klassieke en Mediterrane archeologie heeft door haar lange geschiedenis én door haar unieke, zeer gedifferentieerde en reeds grondig bestudeerde datasets de discipline als geheel enorm veel te bieden in dat opzicht. Het moet dan echter niet haar eigen wortels verloochenen en zich alleen Mediterraan noemen, maar ook weer Klassiek durven zijn. Niet om terug te keren naar vroegere invullingen van dat begrip - bewaar me -maar om het te vernieuwen.

Dat brengt me bij een tweede vorm van verbondenheid, die tussen mijn vak en de samenleving. We hebben het vanmiddag gehad over Romeinse identiteit en over *hun* balans tussen de onontkoombare realiteit van globalisering en de noodzakelijkheid van een narratief over het Zelf; in feite het kernprobleem van de huidige kabinetsformatie. Ik heb ervoor gepleit Globalisering te historiseren; dit in navolging van het tijdschrift *The Economist* dat in 2005 kopte met de titel *When did Globalisation start?* En de parallellen die er zijn tussen een Rome dat wordt overspoeld met objecten uit het Oosten en *Made in China* had u zelf al opgemerkt.

Alles aan mijn onderzoek is relevant voor de samenleving, hoewel dat vaak wordt misverstaan. Aan ons de taak hierin nog explicieter te zijn; aan de minister de taak de wetenschap de vrijheid en het vertrouwen te geven dat ze verdient. Wat betreft Rome is kennisbenutting gelukkig niet moeilijk uit te leggen omdat Rome, en de Klassieke Oudheid in bredere zin, onderdeel uitmaken van ons culturele DNA. Toen Cambridge collega Mary Beard deze zomer in haar blog schreef dat Romeins Engeland multi-etnisch was en dat het daarom zeer waarschijnlijk is dat Afrikaanse kleurlingen onderdeel uitmaakten van het Romeinse leger - een gemeenplaats - stak er een storm van protest op waarbij, u hoort het goed, Monica Lewinsky het met overtuiging voor de classica opnam. Het laat zien dat wij ten diepste met de Klassieke Oudheid verbonden zijn; Rome is voor ons *indigenous heritage* zoals weinig andere

perioden uit het verleden dat zijn. Niet echt natuurlijk want iedere vorm van *indigenous heritage* is fictief, ik weet het. Maar het is de dynamiek van toe-eigening, die al in de Oudheid zelf begint, die ons zou moeten interesseren, en die maakt dat ik heel bewust hier voor u sta als hoogleraar Mediterrane én Klassieke archeologie.

Dankwoord

Rest mij een woord van dank.

Allereerst aan ons College van Bestuur en het Bestuur van de Faculteit Archeologie voor mijn benoeming. Vanaf de inauguratie van Caspar Reuvs in 1818, bijna 200 jaar geleden, is de Klassieke archeologie een belangrijke en succesvolle discipline in Leiden. Het vak is bovendien populair en springlevend, wat moge blijken uit de grote aantallen studenten en promovendi en de toekenning van prestigieuze NWO en ERC beurzen. Kers op deze mooie Leidse taart is de rol die we de momenteel spelen binnen het Zwaartekracht programma *Anchoring Innovation*. De Universiteit Leiden is dus simpelweg ondenkbaar zonder een hoogleraar Klassieke en Mediterrane archeologie en ik ben trots deze functie te mogen vervullen. De cruciale steun van het Byvanck Fonds voor ons mooie vak noem ik daarbij in grote dankbaarheid.

Dank aan hen die mij in Leiden intellectueel hebben gevormd binnen en buiten de Faculteit Archeologie. Het is onmogelijk iedereen te noemen maar ik maak graag een uitzondering voor de zeergeleerde Meyboom (beste Paul: ik had me geen beter leermeester kunnen wensen); de hooggeleerde Versnel (beste Henk: je bent nog immer het niet te overtreffen voorbeeld) en de zeergeleerde Van Straten (beste Folkert: ik denk nog vaak wat je me probeerde te leren).

Dank aan degenen die buiten Leiden een belangrijke rol hebben gespeeld bij mijn carrière, met name de hooggeleerde Brijder, Moormann, Van Nijf en Yntema. Beste Herman, Eric, Onno en Douwe: jullie zijn vast verbaasd in één adem ge-

noemd te worden. Dat ik schatplichtig ben aan jullie vier heel verschillende tradities van ons vak toont, althans dat hoop ik, de kracht van verbinden en verbonden zijn.

Een speciaal woord van dank aan Loek Dijkman. Beste Loek: jouw *Stichting Utopa* heeft mijn promotieonderzoek en mijn Amsterdamse *post-doc* mogelijk gemaakt. Het gegeven dat ik in die cruciale jaren in volstrekte vrijheid heb kunnen werken aan de ontwikkeling van een geheel eigen, onverantwoord interdisciplinaire onderzoekslijn vormt de basis van de VIDI, VICI en Zwaartekracht successen daarna. Voor mij ben je in ieder opzicht de ideale *filantroop* geweest. Dank voor je vertrouwen.

Dank aan hen die de Faculteit Archeologie nog steeds zo'n inspirerende en prettige plaats maken om te werken: ik noem Raymond Corbey, Patrick de Gryse, David Fontijn (de Keltische wapenrusting was speciaal voor jou David!), Alex Geurds, Jaap Hoff, Menno Hoogland, Lou Jacobs, Maarten Jansen, Hans Kamermans, Jorrit Kelder, Jan Kolen, Thijs van Kolfschoten, Roswitha Manning, Bouke van der Meer, Diederik Meijer, Joanne Mol, Wil Roebroeks, Josephine Say, Tesse Stek, Hanna Stöger en Alexander Verpoorte, maar daarmee doe ik veel anderen tekort. Met nadruk wil ik de hooggeleerde Hofman danken, voor het *VIDI-VICI-and beyond* voorbeeld dat ze me stelde en voor haar cruciale betrokkenheid bij en kritiek op mijn projectvoorstellen.

De Faculteit Archeologie is, u weet dat ongetwijfeld, de spin in het web dat Universiteit Leiden heet en daarom verbonden als geen ander. Ik ben daarom veel dank verschuldigd aan collegae in andere Faculteiten. Twee daarvan moeten apart genoemd worden: de hoogst-geleerde Naerebout (beste Frits: ga alsjeblieft ook de komende decennia door me de les te lezen) en de hooggeleerde Sluiter (beste Ineke: ik ben trots onderdeel uit te mogen maken van het Zwaartekracht programma en zie uit naar het decennium aan *Anchoring* dat voor ons ligt).

Interdisciplinariteit is makkelijk om te belijden maar moeilijk om te doen. Hooggeleerde Van Eck, hooggeleerde Ter Keurs, beste Caroline en Pieter: het geweldige experiment dat *Material Agency Forum* heet heeft de immense kracht van verbinden meer dan aangetoond. Ik ben trots op de intellectuele energie die we ontketend hebben: laat ons voortgaan.

Het verbinden van zeer heterogene elementen is niet zonder risico, maar als het goed gaat dan gebeurt er ook echt wat. Mijn geweldige VIDI team is waarschijnlijk de beste illustratie van die stelling: beste Eva, Marieke, Sander en Maaïke: dank voor een heel bijzondere en vruchtbare tijd.

Dat zich in mijn huidige onderzoeksgroep, opgebouwd rond het VICI project, nu al een vergelijkbare dynamiek heeft ontwikkeld stemt mij zeer gelukkig. Beste Lennart, Suzan, Milinda en Cécile; *che(è)r(e)* Richard, Stefan, Eleni, Marieke en Sander: jullie wisten het al en hebben het vanmiddag nogmaals onderstreep gezien: er wacht ons belangrijk werk: *au travail*.

Tot besluit wil ik graag eerst mijn beide ouders danken die, ieder op hun geheel eigen wijze, een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan het feit dat ik hier voor u sta.

Ik heb u vanmiddag verteld over de kracht en onmacht van verbonden zijn, een belangrijk en voor ons allemaal ook persoonlijk thema. Degenen die mij goed kennen hebben daarbij ongetwijfeld opgemerkt dat ik mezelf grotendeels buiten beschouwing heb gelaten. Dat is bewust: we hebben wetenschap bedreven vanmiddag en ons niet gewaagd op het terrein van de zingeving. Ik heb u dus niets verteld over voor mijn leven cruciale verbindingen met, bijvoorbeeld, de klassieke muziek, of *La Mazille*, of de Europese literatuur, of het namiddaglicht rondom de Middellandse Zee, of de culturen van zuid-oost Azië. Ik koester echter de aanwezigheid, in mijn vriendenkring, van zingevingsexperts als theologen, filosofen, schrijvers, luisteraars en reizigers - en van hen heb ik veel over de wetenschap geleerd.

Ook over de in ieder opzicht allerbelangrijkste verbinding in mijn leven heb ik vanmiddag niets gezegd - en dat ga ik ook niet doen. Dat hoeft gelukkig ook niet. De kracht van die verbondenheid blijkt namelijk zonneklaar uit onze vier prachtige zonen: Ischa, Kiet, Tristan en Stas. Op jullie, lieve jongens, ben ik trotser dan op al die projecten, boeken en artikelen bij elkaar. *Maar* als u denkt, dames en heren, dat zij de enige *affordances* zijn van deze unieke verbinding dan heeft u vanmiddag niet goed geluisterd naar wat

Ik heb gezegd.

Bibliografische aantekening

Deze oratie beoogt een even algemeen als prikkelend overzicht te geven van mijn onderzoek in het afgelopen én het komende decennium. Voor verdere achtergronden, theoretische nuance, meer voorbeelden en verwijzingen naar een zeer omvangrijke secundaire literatuur verwijs ik daarom naar mijn (recente) publicaties die ik hieronder, per onderwerp, heb opgesomd.

Enkele eigenzinnige formuleringen (als het gebruik van het werkwoord *betekenen* en de kernvragen “Wie zijn wij eigenlijk? Wat doen wij hier? Waar stevenen wij op af?”) heb ik ontleend aan het boek *Mystiek voor goddelozen* van dichter en filosoof Henk van der Waal (Querido 2017).

Met de omschrijving “Buiten de lijntjes kleuren: wanneer grenzen, culturen en imperia er niet toe doen” verwijs ik naar de oratie van collega Prof.dr. C.A.P. Antunes (9 juni 2017) die voor haar periode eenzelfde vorm van “global history” voorstaat als ik hier doe - maar vooralsnog minder aandacht heeft voor objecten als *actanten*.

Het boek van Harvard collega Denis Feeney heet *Beyond Greek. The Beginnings of Latin literature* (Cambridge MA 2016).

Met de aanduiding van Rome als het eerste *Empire of Things* verwijs ik naar het gelijknamige boek van Frank Trentmann uit 2016 - helaas begint zijn *longue durée* overzicht (*How we became a world of consumers*) pas in de 15e eeuw na Christus.

Voor de termen *artefact boom* en *the Augustan cultural revolution*, zie Andrew Wallace-Hadrill, *Rome's Cultural Revolution* (Cambridge 2008).

Lost in Things is niet alleen een metafoor maar ook de titel van een recente bundel uitgegeven door Philipp W. Stockhammer en Hans Peter Hahn (Münster 2015) met de ondertitel *Fragen an die Welt des Materiellen*.

Voor de uitspraak van Ian Morris verwijs ik naar zijn boek *Archaeology as Cultural History. Words and Things in Iron Age Greece* (Oxford 2000).

Marcellus en de dingen

M.J. Versluys, Object-scapes. Towards a material constitution of Romaness?, in: A. Van Oyen, M. Pitts (eds), *Materialising Roman histories* (Oxbow: Oxford 2017) 191-199.

M.J. Versluys, Haunting traditions. The (material) presence of Egypt in the Roman world, in: D. Boschung, A. Busch, M.J. Versluys (eds), *Reinventing The invention of tradition? Indigenous pasts and the Roman present* (Wilhelm Fink Verlag: Paderborn 2015) 127-158.

M.J. Versluys, Material culture and identity in the late Roman Republic (c. 200 BC - c. 20 BC), in: J. DeRose Evans (ed.), *A companion to the archaeology of the Roman Republic* (Blackwell: Oxford 2013) 429-440.

Innoverende objecten en *unintended consequences*

M.J. Versluys, Exploring Aegyptiaca and their material agency throughout global history, in: T. Hodos with A. Geurds, P. Lane, I. Lilley, M. Pitts, G. Shelach, M. Stark, M.J. Versluys (eds), *The Routledge Handbook of Globalisation and Archaeology* (Routledge: London 2017) 74-89.

C. van Eck, M.J. Versluys, P. ter Keurs, The biography of cultures: style, objects and agency. Proposal for an interdisciplinary approach, *Cahiers de l'École du Louvre. Recherches en histoire de l'art, histoire des civilisations, archéologie, anthropologie et muséologie* [en ligne] no. 7 (2015) 2-22.

M.J. Versluys, Materielle Kultur: Die Wirkung Ägyptens / Material Culture: Egypt's agency, in: *Exhibition catalogue Hannes Böck* (Seccession Wien: Vienna 2013) 35-51.

Het Romeinse wonder

M.J. Versluys, Egypt as part of the Roman *koine*: Mnemohistory and the Iseum Campense in Rome, in: S. Nagel, J.F. Quack, C. Witschel (eds), *Entangled worlds. Religious confluences between East and West in the Roman Empire. The cults of Isis*,

Mithras, and Jupiter Dolichenus (Orientalische Religionen in der Antike / Mohr Siebeck: Tübingen) (2017) 274-293.

D. Boschung, A. Busch, M.J. Versluys (eds), *Reinventing The invention of tradition? Indigenous pasts and the Roman present* (Wilhelm Fink Verlag: München 2015)

M.J. Versluys, Roman visual material culture as globalising *koine*, in: M. Pitts, M.J. Versluys (eds), *Globalisation and the Roman world. World history, connectivity and material culture* (CUP: Cambridge - New York 2015) 141-174.

L. Bricault, M.J. Versluys, P.G.P. Meyboom (eds), *Nile into Tiber. Egypt in the Roman world* (Religions in the Graeco-Roman World 159 / Brill: Leiden - Boston 2007)

M.J. Versluys, *Aegyptiaca Romana. Nilotic scenes and the Roman views of Egypt* (Brill: Leiden - Boston 2002)

Oikumene > appropriatie > transformatie

M.J. Versluys, *Visual style and constructing identity in the Hellenistic world. Nemrud Dağ and Commagene under Antiochos I.* (Cambridge University Press: Cambridge - New York 2017)

R. Strootman, M.J. Versluys (eds), *Persianism in Antiquity* (Franz Steiner Verlag: Stuttgart 2017)

L. Bricault, M.J. Versluys (eds), *Power, politics and the cults of Isis* (Religions in the Graeco-Roman World 180 / Brill: Leiden - Boston 2014)

M.J. Versluys, Orientalising Roman gods, in: C. Bonnet & L. Bricault (eds), *Panthée. Religious transformations in the Graeco-Roman Empire* (Religions in the Graeco-Roman world / Brill: Leiden - Boston 2013) 235-259.

M.J. Versluys, Making meaning with Egypt: Hadrian, Antinous and Rome's cultural renaissance, in: L. Bricault, M.J. Versluys

(eds), *Egyptian gods in the Hellenistic and Roman Mediterranean: Image and reality between local and global* (Salvatore Sciascia Editore: Caltanissetta 2012) 25-39.

L. Bricault, M.J. Versluys (eds), *Isis on the Nile. Egyptian gods in Hellenistic and Roman Egypt* (Religions in the Graeco-Roman World 171 / Brill: Leiden - Boston 2010)

Overstroomd door vreemde objecten: the artefact boom

C. van Eck, M.J. Versluys, The Hôtel de Beauharnais in Paris: Egypt, Greece, Rome, and the dynamics of stylistic transformation, in: K. T. von Stackelberg, E. Macaulay-Lewis (eds), *Housing New Romans: Architectural Reception and the Classical Style in the Modern World* (Oxford University Press: Oxford 2017) 54-91.

E.M. Mol, M.J. Versluys, Material culture and imagined communities in the Roman world, in: R. Raja, J. Rüpke (eds), *A companion to the archaeology of religion in the ancient world* (Blackwell: Oxford 2015) 451-461.

M.J. Versluys, Understanding objects in motion. An archaeological dialogue on Romanisation, *Archaeological Dialogues* 21-1 (2014) 1-20.

Waarom objecten? Waarom globalisering?

M.J. Versluys, The global Mediterranean: a material-cultural perspective, in: T. Hodos with A. Geurds, P. Lane, I. Lilley, M. Pitts, G. Shelach, M. Stark, M.J. Versluys (eds), *The Routledge Handbook of Globalisation and Archaeology* (Routledge: London 2017) 597-601.

T. Hodos, A. Geurds, P. Lane, I. Lilley, M. Pitts, G. Shelach, M. Stark, M.J. Versluys (eds), *The Routledge Handbook of Archaeology and Globalisation* (Routledge: London 2017)

M. Pitts, M.J. Versluys (eds), *Globalisation and the Roman world. World history, connectivity and material culture* (Cambridge University Press: Cambridge - New York 2015)

De kracht en onmacht van verbonden zijn

S. Müskens, D. Braekmans, M.J. Versluys, P. Degryse, Egyptian sculptures from Imperial Rome. Non-destructive characterization of granitoid statues through macroscopic methodologies and in situ XRF analysis, *Archaeological and Anthropological Sciences* 2017, 1-16.

F.G. Naerebout, M.J. Versluys, From Rome to Roman. The diversity of the Roman Empire / Van Rome naar Romeins. De diversiteit van het Romeinse rijk, in: W. Hupperetz, O.E. Kaper, F.G. Naerebout, M.J. Versluys (eds), *Keys to Rome / Van Rome naar Romeins* (Amsterdam: Allard Pierson Museum/W Books 2014) 9-21

M.J. Versluys, Archéologie classique et histoire de l'art aux Pays-Bas: des liaisons dangereuses, *Perspective* 2010/2011 (4) 687-701.

M.J. Versluys, Romeinse archeologie. Theoretische ontwikkelingen in de laatste decennia, *Tijdschrift voor Mediterrane Archeologie* 40 (2008) 29-35.

F.G. Naerebout, M.J. Versluys, "L'acculturation n'est qu'un mot". Cultuurcontact en acculturatieprocessen in de Oudheid: een inleiding, *Leidschrift* 21.3 (2006) 7-23.

PROF.DR. M.J. (MIGUEL JOHN) VERSLUYS

- 2018 Scholar in residence at the Getty Research Institute (Los Angeles).
- 2017 Elected member of the *Academia Europaea*.
- 2017-2027 GRAVITATION grant for the program *Anchoring Innovation* (as one of the six main coordinators).
- 2016-2021 NWO VICI grant for the project *Innovating objects. The impact of global connections and the formation of the Roman Empire (ca. 200-30 BC)* & Full Professor.
- 2016 Senior research fellow with the Excellence Cluster TOPOI (Berlin).
- 2015 Series editor of *Religions in the Graeco-Roman World* (Brill)
- 2014 Co-founder of the Leiden *Material Agency Forum*.
- 2011-2015 NWO VIDI grant for the project *Cultural innovation in a globalising society. Egypt in the Roman world* & Associate Professor.
- 2011 Guest professor at the Université Toulouse - Le Mirail/Jean Jaurès (Toulouse)
- 2005 Assistant Professor, Leiden University, Faculty of Archaeology
- 2002-2004 Amsterdam Archaeological Centre, Postdoctoral research fellow & project manager of the *International Nemrud Dağ Project*
- 2001 PhD Leiden University, *Aegyptiaca Romana. Nilotic scenes and the Roman views of Egypt (cum laude)*.

G. Woolf, Roman Things and Roman People. A Cultural Ecology of the Roman World, in: A. Van Oyen, M. Pitts (eds), *Materialising Roman histories* (Oxbow: Oxford 2017) 211-216, 216:

Conventional accounts of the endurance of the Roman order and of its collapse still focus on human agency, that of individuals and that of institutions. Most narratives of decline and fall assume that survival and disaster alike are to be attributed to the conduct of the political, fiscal and military elite. Changes in Roman material culture are most often seen as consequential to political change, rather than as bound up in it. Once again people are attributed agency, and neither the agency nor the affordances of material culture play much part in the story. Yet in many ecosystems those species at the top of the food chain are the most vulnerable to change, and disruption rarely comes from the top. Perhaps we might understand long term trajectories of growth, stability and decline better if we began from lower down, from Roman things rather than Roman people. (-)

As we move beyond representation and instrumentality we take a great weight of responsibility off the shoulders of Roman actors. Humans are no longer the sole drivers of Roman success and Roman failure. Romans put human virtue and customs at the heart of their historical causation, but we do not need to do the same. Neither expansion nor collapse is to be explained primarily in terms of human values, ideologies, beliefs or motivations. And in fact some of the political and military failures seem less cataclysmic when we consider how much of the Roman material order persisted under new management. Taking things seriously allows us to put people in perspective.

Universiteit
Leiden